

Zoeken is zilver, vinden is goud; internet en de informatievoorzieningen voor het onderwijs Nederlands

JEROEN DEVLIEGHIERE & STEVEN VANHOOREN

Ten Geleide

Het doen van onderzoek in de eigen lespraktijk is een thema dat al vaker in ons Tijdschrift aan de orde is gesteld. Niet zonder reden: leraren die onderzoek doen, werken aan hun eigen professionele ontwikkeling. En dat is dan weer goed voor het onderwijs dat zij geven. Zo zouden zij onder meer makkelijker hun onderwijsgedrag aanpassen, waar nodig.

Op het eerste oog lijkt internet een goudmijn voor leraren die kennis willen nemen van reeds verworven inzichten, voordat zij een eigen onderzoek opzetten. Toch plaatsen Jeroen Devlieghere en Steven Vanhooren in hun bijdrage juist kritische kanttekeningen bij de mogelijkheden van het web. De beschikbare informatie blijkt versnipperd en niet per definitie betrouwbaar. Kritische omgang met internetbronnen is vereist.

Verder blijkt veel relevante informatie niet vrij toegankelijk.

In mijn ogen een gemiste kans. Om leraren daadwerkelijk te stimuleren een eigen praktijkonderzoek op te zetten, zouden eerder verkregen onderzoeksresultaten makkelijker opgespoord moeten kunnen worden en liefst ook kosteloos beschikbaar zijn. Ook al omdat veel onderzoek door de belastingbetalende bevolking mogelijk wordt gemaakt, onder wie de leraren die onderzoek (willen) doen.

Dit en nog meer in dit nummer van het Tijdschrift.

Namens de redactie,
Carla Driessen

Voor wie meer wil weten over onderwijs Nederlands is het internet een bijna onuitputtelijke informatiebron. Maar informatie is vaak erg versnipperd en bovendien van ongelijke kwaliteit, zodat men door het bos niet altijd meer de bomen ziet. Ook Google biedt lang niet altijd een uitkomst. In deze bijdrage wordt aan de hand van een casestudy nagegaan wat de mogelijkheden en beperkingen zijn van het internet als informatiebron voor het onderwijs Nederlands. Daarbij passeren niet alleen zoekmachines de revue, maar ook heel wat andere internetvoorzieningen.

Wie op zoek is naar informatie over het onderwijs Nederlands heeft veel kanalen tot zijn beschikking. Zo zijn er vakbladen, bibliotheken met gespecialiseerde publicaties, en conferenties en studiedagen waar vakgenoten praktijkervaringen en inzichten met elkaar uitwisselen. Tegenwoordig grijpen de meeste mensen voor hun informatiebehoefte echter vooral naar het internet. Het is aannemelijk dat dit ook geldt voor wie zich professioneel met het onderwijs Nederlands bezighoudt. Ter illustratie: de drukst bijgewoonde conferenties voor het vakgebied bereiken hooguit enkele honderden onderwijzers, terwijl heel wat onderwijssites jaarlijks vele tienduizenden bezoekers trekken.

zenden bezoekers trekken.

Maar kwantiteit garandeert nog geen kwaliteit. In deze bijdrage gaan we aan de hand van een concrete vraag naar informatie na wat het wereldwijde web waard is als informatiebron voor het onderwijs Nederlands. We besteden niet enkel aandacht aan zoekmachines, maar screenen ook heel wat andere internetvoorzieningen. Op basis van onze zoekervaringen komen we tot een overzicht van de mogelijkheden en de beperkingen van het internet als informatiebron.

Van informatiehonger naar 'information overload'

De menselijke honger naar kennis en informatie is van alle tijden. Al sinds de prehistorie heeft de mens dan ook aandacht voor kennis- en informatieoverdracht. Eerst gebeurde die overdracht mondeling, pas daarna werden kennis en informatie ook schriftelijk verspreid (Fokkens, 2005). Dat verliep aanvankelijk heel moeizaam. Tot omstreeks 1450 werden schriftelijke werken immers handmatig gemaakt en vermenigvuldigd. Dit nam niet enkel veel tijd in beslag, maar was ook heel duur.

Door de uitvinding van de boekdrukkunst werd het mogelijk om boeken en geschriften sneller, goedkoper en in grotere oplagen te produceren en te verspreiden (Johns, 1998). Dit vertaalde zich al snel in een exponentiële toename van de boekproductie en in een bredere verspreiding van kennis en informatie. Volgens Pijpers (2006) zijn er omstreeks 1500 wereldwijd al tien miljoen boeken beschikbaar van 40.000 verschillende auteurs. En in de eeuwen daarna nam de productie alleen maar toe.

Met de komst van het internet kwam de kennisproductie en -verspreiding opnieuw in een stroomversnelling terecht. Terwijl kennis vóór het internettijdperk grotendeels gegenereerd en verspreid werd door auteurs wiens inzichten en onderzoeken de kritische toets van een uitgever of van *peers* hadden doorstaan, biedt het internet alle gebruikers een instrument om kennis en informatie met anderen te delen, en dit bovendien kosteloos.

Deze democratisering zorgt niet enkel voor een ware kennisexplosie, maar brengt eveneens een trivialisering van kennis met zich mee (Vanhooren, Vanbrabant & Mottart, 2008). Ook dringen vragen over accuraatheid en betrouwbaarheid zich op. Bovendien lijken veel mensen hun weg kwijt te raken in het steeds sneller groeiende informatie-aanbod. Terwijl men er tot voor kort nog van overtuigd was dat er een evenredige relatie bestaat tussen het verbeteren van de toegang tot informatie en het vergroten van kennis, zijn ondertussen tal van studies verschenen waarin deze opvatting geproblematiseerd wordt. Zo heeft een overaanbod aan informatie volgens Gunther (2006) ernstige gevolgen voor de kritische verwerking ervan, waardoor de mens niet per definitie 'slimmer' of 'beter geïnformeerd' wordt. En Goldhaber (2004) en Lanham (2006) stellen dat er in de huidige maatschappij onvoldoende tijd is om aandacht te besteden aan alles waar we mee in contact

komen. Precies daarom hebben we volgens hen vooral aandacht voor datgene waar onze aandacht expliciet op gevestigd wordt. Vertaald naar de omgang met informatie, betekent dit dat we deze niet enkel fragmentarisch opnemen en verwerken, maar dat we tegelijkertijd de neiging hebben om wat ons voorgeschoteld wordt als 'waar' te beschouwen.

Om na te gaan of deze problemen ook reëel zijn voor wie informatie zoekt over onderwijs Nederlands, hebben we een kleine zoektocht opgezet rond een vraag over leesstrategieën.

Leesstrategieën: een 'casestudy'

De zoektocht die centraal staat in dit artikel¹ vertrekt van de volgende hypothetische situatie: de methode die we in de les Nederlands gebruiken, steunt voor het onderdeel begrip- pend lezen in grote mate op leesstrategieën. Maar we zijn niet helemaal overtuigd van de waarde van deze aanpak, dus we besluiten om meer informatie over leesstrategieën in te winnen.

Welke stappen kunnen we ondernemen om meer over leesstrategieën te weten te komen? Een logisch vertrekpunt is het nalezen van de handleiding van de methode. Maar de kans is groot dat we daar vooral praktische uitleg vinden over leesstrategieën en geen antwoord op de vraag waarom we zouden moeten kiezen voor strategie-onderwijs.

Een mogelijke vervolgstap is raad vragen aan *collega's*, *directie*, *onderwijsbegeleiders* en *nascholers*. Op basis van hun persoonlijke ervaringen en hun eigen achtergrondkennis kunnen ze ons wellicht op weg helpen. Maar wat als zij het ook niet weten? Bovendien verschuiven we het probleem op die manier alleen maar, want waar halen zij dan hun kennis vandaan?

Ook *vaktijdschriften* zijn altijd al een belangrijke bron van informatie geweest. Maar wie zo uit het hoofd geen vindplaatsen van artikelen

over leesstrategieën kan opnoemen, heeft een probleem. En alle beschikbare vaktijdschriften één voor één doorbladeren is niet meteen een aantrekkelijk vooruitzicht. In zo'n situatie grijpt een mens al snel naar het internet. Al was het maar omdat men daarvoor niet eens de deur uit moet.

Goochelen met Google

De meeste zoektochten op het internet beginnen bij zoekmachines. Laten we dat daarom ook doen, en meteen de populairste gebruiken: Google². Google geeft meer dan 2200 resultaten voor de zoekterm 'leesstrategie³' en zelfs 12000 voor de zoekterm 'leesstrategieën'! Die veelheid aan informatie schrikt ondertussen niemand nog af. Meestal vindt men wat men zoekt toch op de eerste resultatenpagina's. De overige resultaten herhalen de informatie die men al gevonden heeft, of zijn niet relevant. Althans, daar wordt toch vaak van uit gegaan...

Maar nadere inspectie van de gevonden resultaten voor 'leesstrategieën' leert dat dit in ons geval niet opgaat. De eerste honderd resultaten bevatten vooral veel beschrijvingen van hoe leesstrategie-onderwijs aangepakt kan worden, al dan niet met verwijzingen naar lesmateriaal. Daarbij is sprake van een wisselend aantal strategieën: soms drie, soms vijf, soms zelfs acht strategieën. Door het grote aanbod aan strategieën en materialen moet onze oorspronkelijke vraag bijgesteld worden: van 'zijn leesstrategieën efficiënt?' verandert ze in 'welke leesstrategieën zijn (het meest) efficiënt?'

Hier en daar spit Google ook onderzoek naar leesstrategieën op. Zo vinden we onder andere een samenvatting van een onderzoeksrapport van de Citogroep over leesstrategieën, uitgevoerd in het kader van de Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON). Daarin staat onder andere:

'Uit de gevonden samenhang kan echter niet zonder meer geconcludeerd worden dat onderwijs in leesstrategieën een faciliterend effect heeft op het kunnen begrijpen en interpreteren van teksten of omgekeerd' (Moelands et al. 2007, p. 6).

Uit deze samenvatting blijkt alvast niet dat het onderwijs in leesstrategieën betere lezers maakt van leerlingen. Een link naar het volledige onderzoeksrapport duikt pas vele tientallen plaatsen lager op in de Google-resultatenset. Dat geeft meteen aan dat Google de resultaten niet altijd even logisch ordent. Ook de andere resultaten wijzen erop dat een hoge Google-score geen garantie is voor relevantie en kwaliteit⁴. Nochtans blijkt uit onderzoek dat internetgebruikers blindelings vertrouwen in de resultaten die Google hen presenteert en ervan overtuigd zijn dat hoe hoger een item in de resultatenlijst verschijnt, hoe relevanter en kwaliteitsvoller de inhoud ervan is (Pan et al. 2007).

Maar laten we terugkeren naar het Citogroep-rapport. In de conclusies van de volledige tekst duikt een niet onbelangrijk nieuw element op dat niet in de samenvatting stond:

'(Wat betreft de leesprestaties van de leerlingen werden er) geen verschillen van betekenis gevonden tussen een zes-tal methoden voor begrip- pend lezen' (Moelands et al. 2007, p. 5).

Zo ver zijn we dus al: het is niet onomstotelijk bewezen dat leesstrategie-onderwijs een positief effect heeft op leesvaardigheid. En als er wel een effect is, dan maakt de concrete aanpak blijkbaar niet veel uit: men vindt immers geen verband tussen de methode voor begrip- pend lezen die gebruikt wordt en de leesprestaties van leerlingen.

Naast het Cito-rapport, duiken in de

Google-resultaten ook veel verwijzingen op naar het doctoraatsonderzoek van Bimmel (1999). Op Nieuwsbank.nl wordt de conclusie van dit onderzoek als volgt gepresenteerd:

‘Leesstrategietraining kan een substantiële verbetering bewerkstelligen van de vaardigheid van leerlingen uit het voortgezet onderwijs in het begrijpend lezen in de moedertaal (Nederlands), mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan’ (Bimmel, 1999).

En dan volgt een hele lijst met voorwaarden. Op basis van het werk van Bimmel dient onze voorlopige conclusie dus drastisch bijgesteld te worden: onderwijs in leesstrategieën werkt wel degelijk, maar alleen in bepaalde omstandigheden. De concrete aanpak is blijkbaar wél belangrijk. Wie heeft er nu gelijk?

De eerste honderd Google-resultaten wekken de indruk dat dit de enige onderzoeken zijn naar leesstrategieën in het Nederlandse taalgebied. Pas op de honderdeneerste plaats – dus ver buiten het bereik van de gemiddelde internetgebruiker – duikt een verwijzing op naar een themanummer van *Pedagogische Studiën* over begrijpend lezen, met daarin nog een aantal andere relevante onderzoeken. Het is trouwens opvallend dat vaktijdschriften tot hier toe vrijwel afwezig waren in de Google-resultaten; enige uitzondering zijn twee samenvattingen van tijdschriftartikelen die opduiken op de website van de Nederlandse Taalunie.

Deze nieuwe onderzoeken lijken de eerdere conclusies te ondersteunen. Uitzondering hierop vormt de bijdrage van Van Keer & Verhaeghe (2003), die weer twijfel zaait:

‘In tegenstelling tot wat werd verwacht, bleek voor het tweede leerjaar expliciete strategie-instructie niet steeds tot verbeterde leesprestaties te leiden; enkel in combinatie met *cross age peer tutoring* was

dat het geval. [...] Opvallend genoeg kon bij het vijfde leerjaar evenwel geen effect op het gebruik van leesstrategieën vastgesteld worden’ (Van Keer & Verhaeghe, 2003, p. 92).

Hier wordt gesteld dat leesstrategieën niet altijd werken en dat *peer tutoring* een rol speelt met betrekking tot de efficiëntie; iets waarover in geen enkel ander artikel gesproken wordt.

Is er leven buiten Google?

Voorlopige conclusie op basis van ruim honderd Google-resultaten: onderzoekers sporen aan tot de nodige voorzichtigheid met betrekking tot leesstrategie-onderwijs; materiaalontwikkelaars zijn duidelijk zekerder van hun zaak. Bemerkt dat deze genuanceerde conclusie bereikt wordt na verschillende uren intensief zoeken. Een ‘normale’, veel vluchtigere raadpleging van het web zou tot heel andere conclusies geleid hebben.

In tegenstelling tot wat vaak verondersteld wordt, is Google echter geen synoniem voor het internet. Heel wat belangrijke websites duiken (vaak om technische redenen) onder de radar van Google⁵. Zo ook de Bibliografie van de Nederlandse Taal- en Literatuurwetenschap (BNTL) en de Nederlandse Onderzoek Databank (NOD), twee omvangrijke databanken die ook het onderwijs Nederlands bestrijken. De BNTL bevat beschrijvingen van wetenschappelijke werken, artikelen uit tijdschriften en boeken en on- en offline elektronisch materiaal op het gebied van de Nederlandse en Friese taal- en letterkunde. Een vrije zoekopdracht op ‘leesstrategie(ën)’ levert tientallen treffers op. Helaas moeten we het telkens stellen met een titelbeschrijving; samenvattingen of volledige teksten worden niet gegeven. Om hier iets mee te kunnen, moeten we

dus met ons lijstje zoekresultaten naar een gespecialiseerde bibliotheek stappen. De NOD is een openbare online databank die onderzoek toegankelijk en zichtbaar wil maken voor diverse doelgroepen, gaande van wetenschappers tot het brede publiek. Maar niet alleen is de oogst bij het zoeken op ‘leesstrategie(ën)’ met slechts één enkele treffer erg mager, de databank rapporteert alleen maar over de onderzoeksopzet en deelt vreemd genoeg geen onderzoeksresultaten mee. Deze website is daarom nog minder bruikbaar voor onze doeleinden dan de BNTL. Het is dus niet eens zo erg dat Google deze databanken links laat liggen.

Zijn er dan geen websites die niet alleen verwijzingen bevatten, maar ook bruikbare informatie over leesstrategie-onderwijs? Een goede kandidaat is Wikipedia, een online encyclopedie met meer dan 470.000 Nederlandstalige artikelen en vele tienduizenden gebruikers per dag. Helaas komt het woord ‘leesstrategie(ën)’ in Wikipedia alleen voor in een artikel over ‘aanvankelijk lezen en spellen’, dat verder niet ingaat op begrijpend lezen. Jammer, want Wikipedia biedt vaak goed doortimmerde teksten over moeilijke onderwerpen en linkt bezoekers stevast door naar gerelateerde informatie binnen Wikipedia en daarbuiten.

Wikipedia is een goede aanleiding om even stil te staan bij de betrouwbaarheid van de informatie op het internet. Aan de teksten op Wikipedia kan iedereen op vrijwillige basis meewerken, ongeacht zijn deskundigheid, en desgewenst anoniem⁶. Doordat het ontstaansproces van iedere tekst op Wikipedia gedetailleerd is gedocumenteerd, kunnen we bijvoorbeeld zien dat aan de pagina over aanvankelijk lezen en spellen een negental mensen anoniem meegeschreven hebben. Eén van de schrijvers doopt zichzelf ‘de onderwijsgek’. Een medeauteur koos voor het pseudoniem ‘Bodor’ en omschrijft zichzelf als: ‘... Een persoon die leeft. Hij is ten dele een fic-

tivatie van toekomstige waarheden die zich zullen ontvouwen in de latere nu versie van Bodor. Bodor is zo een onwaarheid die zich tot waarheid vormt via de dimensie tijd...’ Hieruit hoeft niet meteen geconcludeerd te worden dat Wikipedia onbetrouwbaar is (de collegiale toets speelt immers een niet onbelangrijke rol op Wikipedia), maar informatie waarvan de herkomst onbekend is, zou toch met een zekere voorzichtigheid behandeld moeten worden. En op het internet is het wel vaker onduidelijk wie de auteur is van teksten, waar zijn of haar informatie vandaan komt en wat zijn of haar motieven zijn. Wie erop let, zal verbaasd staan hoe vaak een colofon ontbreekt bij websites.

Onderwijsites

Tot hiertoe hebben we het zoeken beperkt tot algemene websites. Er zijn echter ook websites die zich specifiek op het onderwijs richten, zoals Klascement, de grootste portaalsite voor onderwijs van Vlaanderen. Helaas levert zoeken op ‘leesstrategie(ën)’ op Klascement niets op. Hetzelfde geldt voor de Nederlandse tegenhanger, de Vakcommunity Nederlands op Kennisnet. Het enige zoekresultaat is een online multiple choice-oefening over het gebruik van leesstrategieën. Niet echt een leerzame oefening bovendien, want foute antwoorden zijn niet voorzien van feedback. Het lijkt trouwens een constante te zijn op zogenaamde community-websites die ‘gemaakt zijn door en voor leerkrachten’ dat vooral veel tips en materialen worden uitgewisseld en dat slechts zelden dieper op de zaken wordt ingegaan, of kritisch gekeken naar wat uitgewisseld wordt.

Ook de algemene zoekrobot van Kennisnet, Davindi, brengt ons niet verder. Nochtans wordt deze handmatig samengestelde webindex voorgesteld als een alternatief voor zoekrobots zoals Google:

‘Davindi is geen gewone internetzoekmachine. Davindi zoekt zijn resultaten namelijk niet op het wereldwijde internet, maar binnen een speciale samengestelde, unieke onderwijscollectie. [...] De informatie die via Davindi te vinden is, is verzameld, op kwaliteit beoordeeld en gerubriceerd door leraren en medewerkers van de Bibliotheken’ (<http://voertuigen.kennisnet.nl/materiaal/davindi>)

Op het leermiddelenplein van SLO – ook speciaal gemaakt voor het onderwijs – hebben we meer succes. Deze website inventariseert alleen leermiddelen, maar doet dat uitermate grondig: de zoekterm ‘leesstrategie’ levert hier enkele tientallen materialen op voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs – veel meer dan we via Google bovenhaalden. Het Leermiddelenplein is dus duidelijk wel een website met toegevoegde waarde, ook al botsen we ook hier weer op het probleem dat weinig materialen ook online aangeboden worden.

We sluiten het rijtje af met het Taalunieversum, de website van de Nederlandse Taalunie waar ondergetekenden beroepshalve aan meewerken, en die eerder al in de Google-resultaten opdook met samenvattingen van tijdschriftartikelen. Een gerichte zoekopdracht op het Taalunieversum levert ons tien extra samenvattingen op. Geen slecht resultaat op zich, maar de samenvattingen leveren weinig extra informatie. Enkel bij de samenvatting van het artikel ‘Begrijpend Lezen. Leren lezen met leesstrategieën’ van Paul Filipiak worden we doorgelinkt naar het online archief van het tijdschrift JSW waar de volledige tekst aangeboden wordt. Voor de overige artikels moeten we toch weer naar de bibliotheek.

Naast een archief met samenvattingen van tijdschriftbijdragen over onderwijs Nederlands biedt het Taalunieversum ook

samenvattingen van onderzoeken naar het onderwijs Nederlands. Van de 496 onderzoekspublicaties die handelen over leesonderwijs in het algemeen, gaan er tien specifiek over leesstrategieën. Deze samenvattingen bevatten wel duidelijke beschrijvingen van de uitkomsten en conclusies. En maar goed ook, want een uitgebreide speurtocht op het web levert slechts voor één van deze onderzoeken de volledige (Engelstalige) tekst op.

Buitenlandse bronnen

We hebben ons in de casestudy beperkt tot Nederlandstalige bronnen. Maar een thema als ‘leesstrategieën’ is natuurlijk niet exclusief voor het onderwijs Nederlands. De Engelse term ‘reading strategies’ levert in Google bijna een miljoen resultaten op – van ‘information overload’ gesproken! Dan maar vlug overstappen naar meer gespecialiseerde bronnen, zoals ERIC, een databank gespecialiseerd in onderwijs. Deze levert nog steeds meer dan 4000 resultaten op voor ‘reading strategies’, telkens voorzien van een uitgebreide samenvatting. Bovendien zijn voor 910 resultaten de volledige teksten beschikbaar. Wie zich echt wil verdiepen in leesstrategie-onderwijs, kan hier zijn hart ophalen.

In dat verband moeten we aanstippen dat er naast ERIC nog een hele batterij aan wetenschappelijke databanken⁷ bestaat. Deze laten we onbesproken omdat voor de meeste (forse) abonnementsgelden betaald moeten worden. Hierdoor zijn ze in de praktijk enkel toegankelijk voor academici en onderzoekers. En de bedoeling van dit artikel was net om na te gaan wat er op het wereldwijde web te rapen valt voor wie professioneel met onderwijs Nederlands bezig is, maar daarom geen ‘informatieprofessionaal’ is.

Conclusie

Deze verkenning was zeker niet uitputtend en bovendien ook sterk idiosyncratisch: andere zoekopdrachten zullen telkens weer een ander parcours opleveren. Toch is ze naar onze mening voldoende representatief voor zoekopdrachten in het domein ‘onderwijs Nederlands’ om een conclusie te kunnen trekken. Wat duidelijk naar voren komt, is dat het wereldwijde web vooralsnog verre van optimaal functioneert als informatievoorziening voor het onderwijs Nederlands.

We zetten de belangrijkste problemen op een rij:

- Informatie over het onderwijs Nederlands is versnipperd over talloze websites. Het kost daardoor veel moeite om een goed zicht te krijgen op onderwerpen en thema’s die centraal staan in het onderwijs Nederlands. Het valt te bezien of veel mensen die inspanning kunnen of willen opbrengen, of zich zelfs maar bewust zijn van dit gegeven.
- Veel relevante informatie blijft verborgen voor wie louter op algemene zoekmachines vertrouwt. Wie een min of meer volledig plaatje wil, doet er goed aan ook een aantal gespecialiseerde bronnen te raadplegen. Maar in hoeverre is iedereen op de hoogte van de beperkingen van zoekmachines en van het bestaan van alternatieven?
- Niet alleen is informatie erg gefragmenteerd, de fragmenten zijn ook minder aan elkaar gekoppeld dan je zou kunnen verwachten op het internet. Al bij al wordt een bezoeker maar zelden doorverwezen naar andere interessante sites over hetzelfde onderwerp. En bovendien wordt hij er al helemaal nergens op attent gemaakt dat de informatie die je aangeboden krijgt in tegenspraak is met wat elders beweerd wordt. Wie toch ongerijmdheden ontdekt, moet het zelf maar verder uitzoeken.
- Veel relevante stukken zoals tijdschriftartikelen en onderzoeksverslagen bestaan

enkel op papier, en zijn niet online beschikbaar. Zo dreigt een informatiekloof te ontstaan tussen wie wel en wie niet gemakkelijk toegang krijgt tot vakliteratuur. Ter illustratie: van de 41 onderwijsbladen waarvan bijdragen zijn opgenomen in de Taalunietijdschriftenattending bieden er slechts negen een vrij toegankelijk online archief aan met volledige teksten.

• Een laatste probleem is dat de herkomst en de betrouwbaarheid van informatie op het internet niet altijd kan worden nagegaan. Ook hier kan weer de vraag gesteld worden hoe kritisch internetgebruikers met de aangeboden informatie omgaan.

Samengevat kunnen we dus stellen dat het internet ogenschijnlijk een heel toegankelijk medium is, maar dat heel wat barrières verhinderen dat men zich via het internet grondig kan informeren over het onderwijs Nederlands. Deze barrières zijn vooral kwalijk voor zover internetgebruikers zich niet bewust zijn van hun bestaan en er ten onrechte van uitgaan dat ze goed en volledig geïnformeerd zijn.

De laatste jaren wordt in toenemende mate nagedacht over hoe met deze barrières kan worden omgegaan. Een interessante piste lijkt ons alvast om in het onderwijs prominent aandacht te besteden aan *mediawijsheid*, i.e. ‘het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld’ (Vermaas, 2008). Bovendien is volgens ons in toenemende mate behoefte aan meer en beter uitgebouwde voorzieningen die de zondvloed aan informatie op het internet in goede banen leiden en die onderwijsmensen in staat stellen om met een minimale inspanning een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van onderwijsgerelateerde onderwerpen. Want vooralsnog hinkt de distributie van informatie een flink eind achterop bij de productie ervan.

NOTEN

1. De hier beschreven zoektocht is een momentopname. Doordat het aanbod op het wereldwijde web snel evolueert, en ook de ontsluiting ervan door zoekmachines, zal het repliceren van deze zoektocht bij het verschijnen van dit artikel waarschijnlijk heel andere resultaten opleveren dan wat hier wordt beschreven.
2. Voor dit artikel hebben we google.nl gebruikt. Google.be levert precies evenveel zoekresultaten op, maar rangschikt ze ietwat anders.
3. We houden het in functie van de overzichtelijkheid consequent bij de zoekterm 'leesstrategie(ën)'. Andere, verwante zoektermen zullen waarschijnlijk een iets ander beeld schetsen, maar deze ook stuk voor stuk uitwerken zou te ver leiden. De zoekopdracht 'leesstrategie(ën)' volstaat om een aantal belangrijke tendensen te illustreren.
4. Iedere zoekmachine heeft daarbij last van het dilemma 'precisie versus volledigheid'. Het streven naar volledigheid leidt er vaak toe dat relevante zoekresultaten verdrinken in een zee van 'valse positieven' (Carlson, 2003).
5. Het zogenaamde 'deep web' dat ontoegankelijk is voor zoekmachines, wordt vele malen groter geschat dan het 'surface web', dat wel door zoekmachines wordt ontsloten (Carlson, 2003).
6. Er is al enkele keren ophef ontstaan over bekende personen of bedrijven die informatie over zichzelf op Wikipedia hebben gecensureerd of bijgekleurd. Een interessant (Engelstalig) artikel daarover is te vinden op: http://www.wired.com/politics/onlinerights/news/2007/08/wiki_tracker.
7. Ter illustratie: de bibliotheek van de faculteit Letteren van de KU Leuven biedt haar personeel en studenten op dit moment 108 online databanken aan die samen vele

duizenden tijdschriften en honderdduizenden boeken ontsluiten, vaak full-text. Zie: <http://www.arts.kuleuven.be/bibliotheek/catalog.cfm?OpIID=1&TypeID=12>

LITERATUUR

Bimmel, P. (1999). *Training en transfer van leesstrategieën. Training in de moedertaal en transfer naar een vreemde taal, een effectenstudie bij leerlingen uit het voortgezet onderwijs.* 's Hertogenbosch: Malmberg.

Borland, J. (2007). *See who's editing Wikipedia – Diebold, the CIA, a campaign.* Online op: http://www.wired.com/politics/onlinerights/news/2007/08/wiki_tracker.

Filipiak, P. (2005). Begrijpend lezen. *Leren Lezen met leesstrategieën.* JSW, 89,(10), 12-15.

Fokkens, H. (2005). *Voorbeeldige voorouders. Graven naar de ideënwereeld van prehistorische boerengemeenschappen.* Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar op het gebied van de Europese Prehistorie aan de Universiteit Leiden.

Goldhaber, M. (2004). *The Attention Economy: the natural economy and the Net.* *First Monday.* Online raadpleegbaar op: http://www.firstmonday.dk/Issues/issue2_4/goldhaber/.

Gunther, M. (2006). *The extinction of mass culture.* Online raadpleegbaar op: http://money.cnn.com/2006/07/11/news/economy/pluggedin_gunther.fortune/index.htm.

Johns, A. (1998). *The Nature of the Book. Print and Knowledge in the Making.* Chicago: The University of Chicago Press.

Keer, H. van & Verhaeghe, J. (2003). Effecten van expliciete instructie in leesstrategieën en peer tutoring op tweede en vijfdeklassers. *Pedagogische Studiën*, 80, 92-109.

Lanham, R. (2006). *The Economics of Attention: Style and Substance in the Age of Information.* Chicago: University of Chicago Press.

Moelands, F. et al. (2007). *Balans over leesstrategieën in het primair onderwijs. Uitkomsten van de eerste peiling in 2005.* PPOON-reeks, 35. Online raadpleegbaar op: http://www.cito.nl/share/PPOON/Cito_pponbalans_35.pdf.

Pan, B. et al. (2007). In Google we trust: Users' Decisions on Rank, Position and Relevance. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(3), 801-823.

Pijpers, G. (2006). De informatieplaag. *Chief Financial Officer.* nov-dec. 2006, 76-80.

Vanhooren, S., Vanbrabant, P. & Mottart, A. (2008). *Boek versus Web. De literaire blog.* Onderzoeksrapport in opdracht van het Vlaamse ministerie van Cultuur.

Vermaas, K. (2008). *Mediawijsheid: maken we ons druk om niets?* Online raadpleegbaar op: <http://www.frankwatching.com/archive/2008/04/10/mediawijsheid-maken-we-ons-druk-om-niets/>.

WEBSITES EN ZOEKMACHINES

Bibliografie van de Nederlandse Taal- en Literatuurwetenschap (BNTL): www.huygensinstituut.knaw.nl/cgi-bin/nph-bntl.pl
 Davindi: kennisnet.nl
 Eric: www.eric.ed.gov
 Google: www.google.be
 Klascement: www.klascement.net
 Nederlandse Onderzoek Databank: www.onderzoekinformatie.nl/nl/oi/nod/
 Nieuwsbank: www.nieuwsbank.nl
 Taalunieversum - onderwijs: www.taalunieversum.org/onderwijs/
 Vakcommunity Nederlands: kennisnet.nl
 Wikipedia: www.wikipedia.org

JEROEN DEVLIEGHERE (1975) is projectleider bij de Nederlandse Taalunie voor het werkterrein onderwijs Nederlands binnen het taalgebied. In die functie is hij verantwoordelijk voor de uitbouw van het onderwijsluik van de website Taalunieversum. Daarnaast is hij deeltijds werkzaam als ICT-coördinator op het Centrum voor Taal en Onderwijs (KU Leuven). E-mail: jdevlieghere@taalunie.org.

STEVEN VANHOOREN (1982) is projectmedewerker bij de Nederlandse Taalunie voor het werkterrein onderwijs Nederlands binnen het taalgebied. Daarnaast is hij betrokken bij verschillende projecten aan de vakgroep onderwijskunde van de Universiteit Gent waarbij onderzoek wordt gedaan naar de relatie tussen digitalisering en cultuur. E-mail: svanhooren@taalunie.org.